

D. KARASSZON, *A Concise History of Veterinary Medicine*, Academiai Kiado, Budapeste 1988, 458 sayfa.

Bu kitap bir önsöz, beş bölüm: Bibliyografya, kronolojik tablo, yazar ve kitap adı dizinden meydana gelmiştir.

Eserin ilk bölümünde, sırasıyla paleoantropolojik devirde, Eski Mezopotamya, Eski İran, Eski Hint ve Eski Çin Uygarlıklarında hayvanların tedavisiyle ilgili bilgi verilmiştir. Bu dönemdeki bilgi daha çok dinî motifler taşır (s. 8-52).

Kitabın ikinci bölümü, Klasik Yunandan başlayarak, Roma ve Hellenistik Devirde, bu konudaki çalışmaları ele almaktadır (s. 53-115), ancak burada, verilen bilginin tıp ağırlıklı olduğunu söylemek mümkündür, örneğin burada Hippokratik ve Galenik tıp bilgisi ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Burada, şöyle denilebilir: Bu dönemde, hekimler araştırmalarını, daha çok hayvanlar üzerinde yapmaktaydılar, hatta Galen'in çalışmalarını maymun ve domuz üzerinde yaptığı bilinmektedir. Mamafih, insan üzerinde disseksiyon yapmış olan Erasistratos ve Heraphilos gibi bilim adamları da vardır.

Eserin bu bölümünde, Romalılar devrinde atlarla ilgili ilginç açıklamalar sunulmuştur (s. 91-96).

Yine eserin bu bölümünde, Bizans İmparatorluğundaki veteriner hekimlik konusundaki çalışmalar ele alınmıştır. Burada, hayvanlarla ilgilenen yazarların çalışmaları konusunda kısaca bilgi verilmiştir (s. 110-115).

Kitabın üçüncü bölümü, Ortaçağda veteriner hekimlik adına yapılan çalışmaları ele almaktadır. Burada Ortaçağda İslam Dünyasındaki çalışmalar ele alınırken, daha çok tıp çalışmaları ele alınmış ve de bunlar arasında Râzî ve İbn Sînâ gibi meşhur hekimlerin çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir.

Yine bu bölümde, aynı dönemde, yani Ortaçağda, Hristiyan Alemindeki veteriner hekimlikle ilgili çalışmalardan da söz edilmiştir. Bunlar, genellikle, dinî esaslara dayanmaktadır. Ayrıca yazar, kısaca, tıbbî astrolojiye paralel olarak veteriner hekimliğe bağlı astroloji çalışmalarından da söz etmiştir. Bu çalışmalar özellikle, onüçüncü yüzyılda İspanya ve Sicilya'da görülür (186-206).

Bu bölümde kimya ile ilgili bir kısım da bulunmaktadır; alşimik prensipler adını taşıyan bu kısımda, alşiminin temel kaideleri, buna bağlı evren görüşü, konuyla ilgili belli başlı çalışmalar ele alınmıştır (s. 206-220).

Eserin nisbeten ayrıntılı olarak ele alınan kısmı dördüncü bölümüdür. Burada, ilkin, Rönesans hareketiyle birlikte, muhtelif bilim dallarında olduğu gibi, veteriner hekimlik alanında da meydana gelen yenilik ve gelişmelerden bahsedilmiştir (s. 221-231).

Yine bu bölümde, bulaşıcı hastalıklarla ilgili çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir (s. 242-242). Burada Fracastora'nın çalışmaları kısaca özetlenmiştir.

Daha sonra, bu bölümde, önceki bölümde alşiminin ele alınması gibi, nisbeten veteriner hekimlikle doğrudan ilgisi olmayan iatrokimya cereyanı hakkında bilgi verilmektedir (s. 243-254).

Aynı şekilde, bu dönemde iatro okulu gibi, yaygın şekilde etkin bir başka okul, iatrofizik okulu da ele alınıp incelenmiş; bu arada, bu okulun çalışmalarına örnek olarak Descartes'in çalışmalarına değinilmiştir (s.262-264).

Bilimsel faaliyetlerin seyrinde, kronolojiyi ön planda tutan bu kitapta, mikroskop çalışmaları ve kendinden üreme konularında da bilgi verildikten sonra (XVII. yüzyıl), onsekizinci yüzyıldaki belli başlı tıp ve veteriner hekimlik konusundaki gelişmeler ele alınmıştır. Bunlar arasında, Boerhaave'nin çalışmaları, paramediakal eğilimler, fizyolojinin gelişimi ile ilgili araştırmalar, mukayeseli anatomi çalışmaları, patolojik anatomideki gelişmeler, parazitolojideki önemli adımlar, ve veteriner hekimliğin gelişiminde hücre patolojisinin etkileri gibi konular sıralanabilir. Buraya kadar sıralanan konulardan da anlaşılacağı gibi, bu bölüm yaklaşık ondokuzuncu yüzyıl sonuna kadarki faaliyetleri kapsamaktadır.

Kitabın beşinci ve son bölümü, etiyoloji kavramının gelişimi ve bu gelişimde rol oynayan önemli çalışmalar ele alınmıştır. Bunlar arasında, Louis Pasteur'ün, Robert Koch'un, Ch. G. Pravaz'ın, Teobald Smith'in ve B. L. Frederik Bang'in çalışmalarını görmek mümkündür.

Bu bölümde veteriner hekimlikle ilgili bazı ihtisas dallarının gelişimi hakkında da bilgi verilmiştir. Fizyoloji burada yer alan dallar arasındadır.

Yine bu bölümde, teknik gelişmelerin araştırma üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur. Hatta burada verilen bir liste ile, çeşitli teknik buluşlar hakkında bilgi verilmiştir; örneğin 1895 X-ışınları, röntgen ışınları (Röntgen). 1895 Radium (Monsieur ve Madame Curie) gibi.

Bilindiği gibi, mikroskop, onyedinci yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır, ancak mikroskop kullanılarak yapılan araştırmalardan söz edebilmek için onsekizinci, hatta ondokuzuncu yüzyılı beklemek gerekir. Eserde konuya ilişkin, önemli çalışmalardan örnekler bulmak mümkündür.

Yine son yüzyılın önemli çalışmalarından biri de kemoterapi alanındaki çalışmalardır. Bu konuda zikredilen adlardan birisi Paul Erlich'tir.

Ondokuzuncu yüzyılın çeşitli özellikleri arasında bilimsel çalışmalarla ilgili olarak kurumsallaşmaya gidilmiş olması sayılabilir. Bu kurumların idaresi altında millî ve milletler arası çeşitli bilimsel toplantılar yapılmıştır. Bunun veteriner hekimlikte ilk örneklerinden biri, Milletlerarası Veterinerlik Kongresi olup, Avusturya Hükümeti tarafından 1872'de düzenlenmiştir.

Eserde son olarak ele alınan konulardan biri meslek tarihi ve meslek ahlâkı konusundaki çalışmalardır (s. 420-429).

Kitapta, konu ile ilgili çeşitli resimler bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı, belgeler, bilim adamlarının fotoğrafları, konuyla ilgili eserlerin kapakları ya da içinden bazı ilginç resimler ve bazı alet resimleridir. Bunların hepsi de itina ile seçilmiş olup, konunun aydınlatılmasında kitabın metnine yardımcı olmaktadır.

Kitabın arka kısmına ayrıntılı bir bibliyografya ile kronolojik olaylar cetveli de ilave edilmiştir. Bibliyografyada yer alan kitaplar sadece genel mahiyetteki el kitapları olmayıp, onların bir kısmı belli konularda ayrıntılı bilgi elde etmek isteyenlere yardımcı olacak niteliktedir.

Sonuç olarak, eser bizim sadece, veteriner hekimlik konusunda değil, aynı zamanda, genellikle, bugün bile sürekli destek olduğu ve araştırmalarda yardımcı disiplin rolünü üstlendiği tıp bilimlerinde de bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır, ve bütün bu özellikleriyle iyi bir başvuru kitabıdır, denilebilir.

Ayrıca, yine bu eserde, genellikle, tıpla, dolaylı bir ilgi içinde olan aşıımı ve kimya çalışmalarını hakkında da belli düzeyde bilgi bulmak mümkün olmaktadır.

PROF. DR. ESİN KAHYA

